

УДК 725.85

А.В. Соломатіна,
*аспірант, Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

С.М. Забран
*начальник відділу ліцензування футбольних клубів України ФФУ,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ БАЗ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація: в межах дослідження проведено обстеження навчально-тренувальних баз футбольних клубів української футбольної Прем'єр-ліги з метою визначення закономірностей формування архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз.

Ключові слова: навчально-тренувальна база (НТБ), футбольний клуб, українська футбольна Прем'єр-ліга.

Вступ. Складна макроекономічна ситуація, що склалася в Україні, обумовила кризове фінансове становище фізичної культури та спорту. Спорт вищих досягнень зіштовхується з низкою проблем, насамперед, обумовлених зниженням конкурентоспроможності системи підготовки спортсменів вищої кваліфікації, втратою досвідчених тренерських кадрів і провідних спортсменів, а також недосконалістю фінансового, кадрового, матеріально-технічного, науково-методичного, інформаційного забезпечення та медично-відновлювального обслуговування. З цими проблемами безпосередньо зіштовхуються професійні футбольні клуби, які приймають участь в спортивних змаганнях національного, європейського та світового рівня. Частково зазначені проблеми вирішує створення в складі футбольних клубів споруд для підготовки спортсменів високого рівня – сучасних навчально-тренувальних баз.

Аналіз відомих досліджень у даній області. Досліджень архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів в

Україні та СНД не проводилося. Питання розвитку та типології фізкультурно-спортивних комплексів розкрито у дисертаційній роботі Зобової М.Г. «Принципы архитектурно-градостроительного проектирования и модернизации физкультурно-спортивных комплексов (на примере гор. округа Самара)» [1].

Постановка задачі. Дослідження формування архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів України в сучасних умовах.

Перелік обстежених клубів Прем'єр-ліги прийнятий згідно із складом учасників ХІХ чемпіонату України з футболу сезону 2009-2010 р. Було обстежено 14 із 16 футбольних клубів (15 навчально-тренувальних баз). Дослідження проводилось за такою структурою:

- загальні відомості (місце знаходження навчально-тренувальної бази, форма власності, рік введення в експлуатацію, місткість бази, команди, на які розрахована база, штат працівників, площа земельної ділянки, площа проїздів, тротуарів, площа озеленення, площа рекреаційної зони, наявність стоянок, гаражів, наявність контрольно-пропускного пункту);
- спортивно-тренувальна група (площа земельної ділянки, площа спортивної зони, коефіцієнт відношення площі спортивної зони до загальної площі земельної ділянки навчально-тренувальної бази, футбольні поля – загальна кількість та їх характеристики, спортивні майданчики, площа під футбольними полями та іншими майданчиками, площа спортивних споруд);
- житлова група (тип (готель, котеджі, гуртожиток), загальна площа, житлова площа, коефіцієнт відношення житлової площі до загальної площі житлової зони, кількість місць проживання, загальна площа на 1 місце, житлова площа на 1 місце, кількість номерів (одномісних, двомісних, тримісних та більше) та їх місткість, коефіцієнт комфортності номерів);
- адміністративна група (офісні приміщення, наукова група, кімната для переговорів, загальна площа адміністративної групи);

- презентативна зона (прес-центр, конференц-зал, музей, інтернет-кафе, VIP-зона, загальна площа зони);
- рекреаційна зона (більярдна, кінозал, кімната психологічного розвантаження, кімната для настільних ігор, зимовий сад, атриум, кімната відпочинку, загальна площа зони);
- харчоблок (тип (їдальня, кафе, ресторан, бар чи буфет при наявності), кількість посадкових місць, зала, кухня, складські приміщення, загальна площа харчоблоку);
- інженерно-технічна зона (теплопостачання, водопостачання, каналізація, трансформаторна підстанція, телефонізація);
- медико-відновлювальна група (кабінет фізіотерапії, лабораторії, маніпуляційна, кабінети лікаря, загальна площа групи);
- SPA-зона (масажна, приміщення термічних процедур, басейн, роздягальні, інші приміщення).

1. Загальні відомості. Після 1991 року із офіційним наданням футбольним клубам статусу професійних відбувся процес приватизації, і більшість навчально-тренувальних баз, разом з іншими елементами клубної інфраструктури перейшли у приватну власність до власників футбольних клубів. Таким чином, лише навчально-тренувальні бази команд «Карпати» Львів, «Ворскла» Полтава, «Металург» Запоріжжя, «Зоря» Луганськ, «Арсенал» Київ та «Чорноморець» Одеса знаходяться в оренді, всі інші у приватній власності. Середня місткість навчально-тренувальних баз серед усіх обстежених футбольних клубів складає 74 місця, що є близьким до оптимальної місткості – 71 місце. Середня площа земельної ділянки клубів української Прем'єр-ліги складає близько 9,75 га, без врахування найбільшого та найменшого значення – 7,75 га, близькими до оптимальних розмірів є території переважної більшості навчально-тренувальних баз футбольних клубів української Прем'єр-ліги (та низки провідних європейських футбольних клубів: «Олімпік» Марсель (Франція) 9,5 га, «Баварія» Мюнхен (Німеччина) 7,0 га

тощо). Обстеження місць розташування навчально-тренувальних баз показує, що бази футбольних клубів української Прем'єр-ліги знаходяться за межами міст або на їх околицях чи в лісопаркових зонах (поблизу річок, водоймищ). Усереднений коефіцієнт озеленення територій навчально-тренувальних баз футбольних клубів української Прем'єр-ліги складає 0,23, без врахування найбільшого та найменшого значення – 0,22. Оптимальною є множина значень коефіцієнта озеленення від 0,13 до 0,34, що відповідає значенням коефіцієнта озеленення десяти навчально-тренувальних баз футбольних клубів із п'ятнадцяти досліджуваних.

2. Спортивно-тренувальна група. Площа спортивної зони навчально-тренувальних баз футбольних клубів складається із площі, яку займають футбольні поля та спортивні майданчики. Відношення площі спортивної зони до площі земельної ділянки навчально-тренувальної бази К1 визначає відношення площі спортивних споруд до площі земельної ділянки навчально-тренувальної бази. Це відношення серед обстежених навчально-тренувальних баз коливається від 0,14 («Кривбас» Кривий Ріг) до 0,60 («Металург» Запоріжжя) і становить в середньому 0,35. За кількістю тренувальних полів вимогам УЄФА відповідають 9 навчально-тренувальних баз футбольних клубів із розглянутих 15. Лише 4 навчально-тренувальні бази футбольних клубів («Шахтар» Донецьк, «Динамо» Київ, «Арсенал» Київ та «Кривбас» Кривий Ріг) мають у своєму розпорядженні криті футбольні поля згідно вимозі УЄФА щодо наявності тренувальних полів в закритому приміщенні (на команду або на клуб кількість повинна становити не менше одного критого тренувального поля).

3. Соціальна інфраструктура. Житлова група. На своїх навчально-тренувальних базах не мають житлової групи футбольні клуби «Карпати» Львів та «Оболонь» Київ, спортсмени під час тренувань проживають в готелях. Житлова група навчально-тренувальних баз представлена готельним типом («Шахтар» Донецьк, «Динамо» Київ, «Металіст» Харків, «Дніпро» Дніпропетровськ,

«Таврія» Сімферополь, «Металург» Донецьк, «Кривбас» Кривий Ріг, «Чорноморець» Одеса (навчально-тренувальна база «Люстдорф»), котеджним типом («Дніпро» Дніпропетровськ), гуртожитком («Арсенал» Київ, «Металург» Запоріжжя, «Ворскла» Полтава, «Зоря» Луганськ, «Чорноморець» Одеса (навчально-тренувальна база «Архітекторська»)). Основними типами житлової групи навчально-тренувальних баз досліджених футбольних клубів є готельний тип і гуртожиток, лише на навчально-тренувальній базі футбольного клубу «Дніпро» Дніпропетровськ присутні два типи – готельний і котеджний. У даному випадку котеджна забудова призначена для проживання основного складу команди, а готельні номери – для молодіжного складу та дитячої команди.

4. Соціальна інфраструктура. Адміністративна група. Кожний професійний футбольний клуб має у своєму розпорядженні офісні приміщення, у більшості клубів є наукові групи, кімнати для переговорів з партнерами, футбольними агентами та футболістами. Найбільш широко представлені в складі адміністративної групи навчально-тренувальних баз футбольних клубів української футбольної Прем'єр-ліги є офісні приміщення, які виконують функції як суто офіси навчально-тренувальних баз. Площа офісних приміщень коливається в межах від 22 м² («Металіст» Харків) до 183,1 м² («Металург» Запоріжжя) і складає в середньому 80,1 м².

5. Соціальна інфраструктура. Презентативна зона. Важливе місце в соціальній інфраструктурі навчально-тренувальних баз футбольних клубів займає презентативна зона, призначена для презентації клубу засобом масової інформації, VIP-персонам, гостям, проведення семінарів та інших масових заходів, пов'язаних з діяльністю футбольного клубу. Лише 4 футбольні клуби «Карпати» Львів, «Арсенал» Київ, «Оболонь» Київ та «Чорноморець» Одеса («Архітекторська») не мають у складі навчально-тренувальних баз презентативної зони. Загальна площа презентативної зони коливається в межах від 16 м² («Кривбас» Кривий Ріг) до 349 м² («Металіст» Харків), 347 м²

(«Динамо» Київ), 345 м² («Шахтар» Донецьк).

6. Соціальна інфраструктура. Рекреаційна зона. Для проведення вільного часу, фізичного та психологічного розвантаження спортсменів слугує рекреаційна зона, яка в тій чи іншій формі є на 11 із 15 досліджених навчально-тренувальних баз футбольних клубів. Площа такої зони коливається від 54,1 м² («Металург» Донецьк) до 325 м² («Динамо» Київ) і в середньому становить 154,4 м². Найбільш поширеним видом відпочинку для спортсменів є гра в більярд, тому у складі усіх рекреаційних зон є більярдні кімнати. На 10 навчально-тренувальних баз футбольних клубів є окремі приміщення кінозалів, середня площа яких складає 63,3 м².

7. Соціальна інфраструктура. Харчоблок. Усі досліджені навчально-тренувальні бази, за винятком бази футбольного клубу «Арсенал» Київ та «Оболонь» Київ, мають в своєму складі харчоблоки. Основними типами харчоблоків навчально-тренувальних баз досліджених футбольних клубів є ресторани та їдальні, лише на навчально-тренувальних баз футбольних клубів «Дніпро» Дніпропетровськ присутні два типи – ресторан і їдальня, «Металіст» Харків – ресторан та кафе. У декількох футбольних клубів приміщення ресторану має дві зали, як правило, з меншою кількістю місць для першого складу команди та більшою кількістю місць – для інших спортсменів. Загальна площа залів для харчування серед досліджених навчально-тренувальних баз футбольних клубів знаходиться в межах від 30 м² («Зоря» Луганськ) до 300 м² («Кривбас» Кривий Ріг) і в середньому складає 137,8 м².

8. Соціальна інфраструктура. Інженерно-технічна зона. Цілорічне функціонування навчально-тренувальних баз футбольних клубів вимагає забезпечення енергоносіями та, відповідно, джерелами їх постачання та інженерними мережами. Основними інженерно-технічними комунікаціями є теплопостачання, водопостачання, каналізація, електропостачання, зв'язок. Для теплопостачання в разі власних джерел необхідне також газопостачання. Теплопостачання та гаряче водопостачання навчально-тренувальних баз

футбольних клубів української футбольної Прем'єр-ліги у 80% забезпечується від власних котелень в зв'язку із значною віддаленістю від меж міст, і лише 20% баз футбольних клубів живляться від міських мереж теплопостачання та гарячого водопостачання. Енергоносієм для всіх котелень служить природний газ, який підведений до територій навчально-тренувальних баз мережами високого тиску та редукується в місцевих газорегулювальних пунктах до низького тиску.

9. Соціальна інфраструктура. Медико-відновлювальна група. В результаті дослідження навчально-тренувальних баз футбольних клубів української футбольної Прем'єр-ліги виявлено, що загальна площа медико-відновлювальних груп у складі баз коливається від 18 м² до 235,2 м². Середня площа медико-відновлювальної групи на навчально-тренувальних базах футбольних клубів складає 108,5 м².

10. Соціальна інфраструктура. SPA-зона. Поряд із діагностикою та лікуванням спортсменів дуже важливу роль відіграють відновлювальні процедури (термічні, водні та масаж). На всіх досліджених навчально-тренувальних базах, окрім футбольних клубів «Арсенал» Київ та «Оболонь» Київ, є приміщення термічних процедур (російська баня, сауна, турецька баня) в комплексі з басейнами, масажними кімнатами, душовими та роздягальнями. Загальні площі SPA-зони на навчально-тренувальних базах футбольних клубів коливаються від 46,9 м² до 245,7 м².

В сучасних умовах формування архітектурно-планувальної організації навчально-тренувальних баз футбольних клубів відбувається шляхом будівництва, розширення, реконструкції, технічного переоснащення існуючих комплексів.

Висновок. Проведене дослідження формування архітектурно-планувальної організації 15 навчально-тренувальних баз чотирнадцяти футбольних клубів української футбольної Прем'єр-ліги в сучасних умовах дає змогу зробити висновки про наявність кількох умовних груп за інтегрованим

рівнем створених умов для проведення навчально-тренувального процесу, умов проживання, харчування, відпочинку, медичної допомоги та відновлення організму спортсменів, презентативності футбольних клубів.

Література

1. Зобова М.Г. *Принципы архитектурно-градостроительного проектирования и модернизации физкультурно-спортивных комплексов: автореф. дис. канд. арх.: спец.18.00.02. – Архитектура зданий и сооружений/ М.Г. Зобова. – Нижний Новгород, 2009. – 21 с.*

Аннотация

В пределах исследования проведено обследование учебно-тренировочных баз футбольных клубов украинской футбольной Премьер-лиги с целью определения закономерностей формирования архитектурно-планировочной организации учебно-тренировочных баз.

Ключевые слова: учебно-тренировочная база (УТБ), футбольный клуб, украинская футбольная Премьер-лига.

Annotation

Within the study a survey of training bases of football clubs Ukrainian Premier League in order to determine the patterns of formation of architectural and planning organization of study and training bases.

Keywords: study and training bases (STB), football club, Ukrainian Premier League.